

Studieobject:

Heilige Familie van Helmet - Schaarbeek

Vanuit een bekommernis voor het voortbestaan van het kerkgebouw en van de religieuze activiteit, overweegt de parochiegemeenschap in 2005, vertegenwoordigd door de kerkfabriek, om de kerk ook voor andere functies open te stellen. De enige voorwaarden zijn het behoud van een cultusplaats voor 250 gelovigen en de verenigbaarheid tussen de functies.

Naar aanleiding van deze vraag bestuderen de studenten van het Institut Saint-Luc d'architecture de Bruxelles (tegenwoordig Faculté d'Architecture de l'UCL - campus Brussel) in 2007 de problematiek van de herbestemming en van het naast elkaar bestaan van het sacrale met het profane in één gebouw. Deze werken geven aanleiding tot een tentoonstelling van de ontwerpen in de kerk. Deze eerste denkoefening wekt de belangstelling van de parochiegemeenschap, de wijkbewoners en de overheid.

In 2008 start Atrium Helmet, dat instaat voor de commerciële ontwikkeling van de wijk, een globale studie op van de kerk, voor de verkenning van de herbestemmingsmogelijkheden van het gebouw en met als doel om er meerdere functies onder te brengen. Het bureau OZON Architecture in Schaarbeek wordt aangeduid om deze opdracht tot een goed einde te brengen. Rekening houdend met de maatschappelijke inzet van een dergelijk project, stelt OZON voor om een begeleidingscomité op te richten, met de verschillende actoren die betrokken zijn bij de herbestemming van de kerk. Daarna wordt onderzocht hoe de nevenbestemming van het kerkgebouw harmonieus kan verlopen, zowel symbolisch als functioneel. Elke stap wordt uiteengezet, opgevolgd en kritisch besproken door het begeleidingscomité.

PARTICIPATIEF PROCES EN AANPAK DOOR DE BURGER

Voorafgaand aan een discussie over de vorm en de inhoud, en tegelijk met de uitvoering van het analytische en architecturale dossier, stelt OZON voor om een procedure uit te werken voor de ontmoeting met de verschillende partijen die in het project tussenkomen (kerkfabriek / cel Atrium / Monumenten en Landschappen / gemeentelijke dienst / ...), maar ook met de

verschillende gebruikers en partners uit de wijk (handelaars / school / nutsvoorzieningen / buurtcomité / ...).

Deze ontmoetingen en onderzoeken geven aan welke gegevens absoluut moeten worden geïntegreerd, maar ook welke bedenkingen in aanmerking moeten worden genomen in de toekomstige discussies met de externe tussenkomende partijen.

Het is dus de bedoeling om ruimte te scheppen voor een 'open' discussie met de externe gesprekspartners (zodat iedereen het dossier aanvult vanuit zijn specifieke situatie), waarbij de prioriteit van de eigenaars van het gebouw (kerkfabriek) vastligt.

In het kader van het huidige dossier wordt daarom volgende procedure voorgesteld:

A. ANALYSEREN EN ONTMOETEN

Het bureau OZON voert om te beginnen een gedetailleerde analyse uit van de constructie en van de pathologieën van de kerk. Vervolgens definieert het de behoeften van de cultusplaats en bepaalt het de inzet en de behoeften van de wijk. In dat kader hebben de architecten een ontmoeting met - luisteren ze naar en discuten ze met - de wijkbewoners, de actoren uit het sociaaleconomische leven en de gebruikers van de cultusplaats.

B. VOORSTELLEN EN SYNTHETISEREN

Op basis van deze verschillende vaststellingen wordt een volledige synthese gemaakt van de activiteiten die in aanmerking komen. In overleg met de gemeenten Elsene en Sint-Gillis, met de kerkfabriek en het begeleidingscomité wordt een selectie weerhouden van mogelijke bestemmingen, rekening houdend met de verschillende selectiecriteria, waaronder dat van de betekenis die aan deze operatie moet worden gegeven. Daarna wordt een eerste studie voorgesteld van de mogelijke organisatie van de nevenbestemming van het kerkgebouw.

C. BIJEENBRENGEN EN UITWERKEN

Uitgaande van vijf zeer sterk verschillende voorstellen wordt overeengekomen dat de architecten bij wijze van grondig uitgewerkte illustratie drie voorbeelden van nevenbestemming uitwerken die zowel zinvol zijn voor de wijk en haar commerciële dynamiek, als respectvol voor het erfgoed en voor het sacrale karakter van het gebouw. De inplanting van het cultusgebouw en de erfgoedkundige, stedenbouwkundige en economische uitdagingen zullen de pijlers zijn van het onderzoekswerk. De nieuwe activiteiten in de kerk zullen zich doorheen een hedendaagse architectuur uitdrukken, in dialoog met de bestaande bebouwing, en de ingrepen hebben een omkeerbaar karakter. De interventie zal niet ostentatief zijn, maar zal zich respectvol in het kerkgebouw integreren. Het onderzoek naar de verschillende bestemmingen dient de ruimtelijke kwaliteiten van het gebouw op te waarderen, evenals zijn lijstwerkpatronen en zijn symbolische eigenheden.

WERKMETHODE BIJ ELKE STAP

Het studieproces baseert zich op een cyclisch principe en voorziet:

- tijd voor onderzoek (interne fase van het studiebureau: expertiseonderzoek / evaluatie van de synergieën / synthese);
- de voorstelling aan het begeleidingscomité, waarbij de discussies en de confrontatie met de uiteenlopende standpunten nieuwe vragen doen rijzen;
- een nieuw onderzoeksproces door het studiebureau op basis van deze nieuwe bedenkingen, om de studiethematiek te doen vorderen.

Dit werk van bevragingen en onderzoek wordt opgebouwd rond vijf stappen:

EXPERTISE / CREEREN VAN SYNERGIEËN / SYNTHETISEREN EN ZINGEVEN / ...

DISCUSSIE & DE DEBATTEN AANZWENGELEN / ...

NIEUWE VRAAGSTELLINGEN DOEN ONTSTAAN.

BESLUIT: Deze methode moet gedurende het hele proces worden toegepast, in de verschillende stadia van de studie, via geregelde voorstellingen aan het begeleidingscomité.

Ze biedt het voordeel dat het werk van de architecten en de deskundigen in een dynamisch proces kadert, waarvan de inzet wordt ingegeven door de bemerkingen van de verschillende projectpartners.